

**BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING INTELLEKTUAL FAOLIYATINI
OSHIRISH METODIKASI**

Olimov Temir Hasanovich

*Osiyo xalqaro universiteti professori, pedagogika fanlari
bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Rjabova Gulruh Muhsinovna

*Osiyo xalqaro universiteti pedagogika magistratura mutaxassisligi
bo‘yicha I-bosqich magistri*

Annotatsiya: *bo‘lajak o‘qituvchilarning intellektual faoliyatini rivojlantirish uchun nazariy va metodik asoslar tahlil qilib, ta‘lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar va interfaol metodlar orqali talabalarning tanqidiy va ijodiy fikrlashini shakllantirish yo‘llari yoritilgan. Tadqiqot natijalari intellektual rivojlanishni oshirishda muammoli ta‘lim va AKTdan foydalanishning samaradorligi ko‘rsatib o‘tilgan.*

Kalit so‘zlar: *intellektual faoliyat, innovatsiya, o‘qituvchi, tahlil, amaliy, pedagogika, kompetensiya, muammoli ta‘lim, interfaol metodlar, refleksiya.*

Bugungi kunda ta‘lim tizimi tubdan o‘zgarib borayotgan vaqtda o‘qituvchining ham bilim darajasi yangilanmoqda. Bugungi kunda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantiruvchi, ularni muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilishga yo‘naltiruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu sababli bo‘lajak o‘qituvchilarning intellektual faoliyatini rivojlantirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Intellektual faoliyat — bu shaxsning bilish jarayonlari majmui bo‘lib, u tafakkur, idrok, xotira, va tasavvur kabi komponentlardan iborat. Bu faoliyat orqali inson yangi bilimlarni egallaydi, ularni qayta ishlaydi va amaliyotda qo‘llaydi.

Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun intellektual faoliyat quyidagi 5 ta ko‘nikmani o‘z ichiga oladi:

1. Tahlil qilish

2. Umumlash-
tirish

3. Muammoni
hal qilish

4. Tanqidiy
fikirlash

5. Ijodiy
yondashuv

1-rasm Intellektual faoliyat turlari

Intellektual faoliyatni rivojlantirishning pedagogik asoslarida, pedagogika va psixologiya fanlarida intellektual rivojlanish masalasi alohida o‘rganilgan. Unda ilmiy yondashuvlarga ko‘ra:

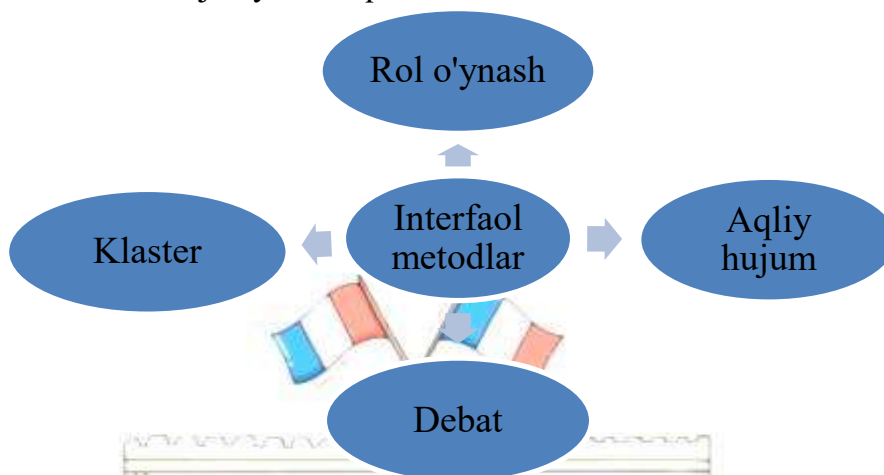
a) bilim faol o‘zlashtirilganda samarali bo‘ladi

b) o'rganish jarayoni muammoli vaziyatlarga asoslanadi

s) refleksiya orqali bilim mustahkamlanadi

Kompetensiyaviy yondashuv asosida esa o'qituvchilarni tayyorlash jarayoni ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Intelektual faoliyatni oshirish metodlari- muammoli ta'lim metodi bo'lib talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. O'qituvchi muammo yaratadi, talabalar esa yechim topishga harakat qiladi.

Interfaol metodlar ta'lim jarayonida qo'llash:

2-rasm Metodlarni ta'lim jarayonida qo'llanishi

“Rol o'ynash” — real vaziyatni modellashtirish, “Aqliy hujum” — tezkor fikr ishlab chiqish, “Debat” — fikrni himoya qilish, “Klaster” — tushunchalarni tizimlashtirish

Talabalar mustaqil loyiha tayyorlab, o'z bilimlarini amaliyotda qo'llaydi. Bu ularning ijodkorligini oshiradi. Misol uchun: AKTdan foydalanish, elektron kutubxonalar, zamonaviy texnologiyalar, prezentatsiyalar, onlayn testlar bilan ta'lim samaradorligini oshirish yaxshi natija beradi. Tajriba natijalariga ko'ra, interfaol metodlar qo'llanilgan guruhda intellektual rivojlanish darajasi sezilarli oshishiga guvoh bo'lamiz.

Bo'lajak o'qituvchilarda intellektual kompetentsiyani shakllantirish murakkab, ko'p qirrali jarayon bo'lib, turli manbalarni diqqat bilan ko'rib chiqish va birlashtirishni talab qilinmoqda va o'qitish uchun zarur bo'lgan asosiy bilim va nazariy tushunchalarni beradi. Tajribali bo'lajak o'qituvchilarga o'z bilimlarini real sharoitlarda qo'llash imkonini beruvchi amaliy, o'quv jamoalarida ishtirok etish doimiy qatnashib, ilg'or tajriba almashishga yordam beradi. O'z-o'zini yo'naltirilgan ta'lim doimiy o'zgaruvchan ta'lim sohasiga moslashish uchun juda muhim bo'lgan ta'lim va intellektual qiziqishni rivojlantiradi.

Intellektual kompetensiyaviy rivojlanishini ta'minlash uchun o'qituvchilarning ta'lim dasturlarini bilishi dars elementlarni, vadarsdagi vaqt taqsimotini to'g'ri taqsimlanishini bilishi kerak. O'quv dasturlari nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olishi, qo'llanmalar bilan ko'proq ishlab tushuna iolishi, faoliyati va tajriba asosida o'rganishni rag'batlantirilmoqda. Doimiy qo'llab-quvvatlash va yo'l-yo'riq ko'rsatish uchun tizimli murabbiylik dasturlari va professional o'quv jamoalari tashkil etilmoqda. Bundan tashqari, uzluksiz intellektual o'sishni rag'batlantirish uchun o'z-o'zini boshqarish va tadqiqot madaniyatini targ'ib qilish muhimdir. Bunday keng qamrovli tizimni hayotga

tabiiq etishda qiyinchiliklar mavjud. Resurs cheklovlari, talabalar tayyorgarligining turli darajalari pastligi va o'zgarishlarga qarshilik umumiy to'siqlardir. Bu qiyinchiliklarni yengish ta'lim muassasalari, siyosatchilar va o'qituvchilarning hamkorlikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Tegishli resurslarni ajratish, o'qituvchilarning malakasini oshirishga alohida ahamiyat berish, yangilik va moslashuvchanlik madaniyatini tarbiyalash kerak. Oqibatda, o'qituvchilarni tayyorlash dasturlarining maqsadi bo'lajak o'qituvchilarni o'quvchilarning turli ehtiyojlarini qondirishga qodir bo'lgan va ta'limdagi kelajakdagi innovatsiyalarni boshqaradigan intellektual jihatdan barkamol o'qituvchilarga tayyorlashdan iborat bo'lishi kerak. Intellektual kompetensiyaning turli manbalaridan samarali foydalanish orqali biz bo'lajak o'qituvchilarning o'qituvchilik kasbining murakkabliklarida harakat qilish va butun dunyo bo'ylab ta'lim tizimini rivojlantirishga hissa qo'shish uchun yaxshi jihozlangan bo'lishini ta'minlashimiz mumkin. Ushbu dasturlarni doimiy ravishda mulohaza yuritish va takomillashtirish bo'lajak o'qituvchilarning intellektual o'sishini rag'batlantirishda ularning dolzarbligi va samaradorligini saqlab qolish uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak bo'lajak o'qituvchilarning intellektual faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda. Bugungi kunda metod va texnologiyalarni uyg'un qo'llash orqali yuqori malakali, kreativ va mustaqil fikrlovchi pedagoglarni tayyorlashga erishilmoqda. Metodik tizimning zarurligi: O'quv jarayonida an'anaviy dars berish uslublaridan voz kechib, talabalarni faol intellektual izlanishga undaydigan metodikalar (interfaol metodlar, loyihaviy ta'lim, mantiqiy topshiriqlar)ni qo'llash samaradorlikni oshiradi. Intellektual faoliyatni oshirish metodikasi talabalarning o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi va ularni kelajakda raqobatbardosh kadr bo'lib yetishishini ta'minlamoqda. Mazkur metodika oliy ta'lim muassasalarida pedagog kadrlar tayyorlash sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda, talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari va pedagogik jarayondagi mahsuldorligini oshirishga xizmat qilmoqda va o'qituvchilarning intellektual faoliyatini tizimli ravishda oshirib borish — zamonaviy ta'limning strategik maqsadi bo'lib, u jamiyatning intellektual kapitalini boyitishning asosiy omili bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Olimov, T. H. (2016). Formation of self-awareness in youth. Social and humanitarian sciences in the educational system.-Tashkent, 4.
2. Olimov, T. (2020). BO'LAJAK OLIY MA'LUMOTLI MUTAXASISLARDA FUQAROLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING AYRIM YO'NALISHLARI. FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI, 1(1), 20-27. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya
3. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

4. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni . Pedagogik mahorat va texnologiyalar

5. Azizxo‘jayeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU, 2003.

6. Raximov B., Narziyeva N. Pedagogik mahorat. Guliston: "SamDCHTI", 2018.

7. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: "Iste'dod", 2008.

8. Xakimova S. Talabalarning intellektual salohiyatini rivojlantirish masalalari. "Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences" jurnali, 2023.

9. Boymirzayeva Sh. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. "Cyberleninka" ilmiy platformasi, 2023.

